

ОСНОВИ ЕКОНОМИЈЕ

-ПРВА НЕДЕЉА-

ДОЦ. ДР АЛЕКСАНДАР
С. МОЈАШЕВИЋ

ОСНОВНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

- Термин консултација: четвртак, 11-15 часова
- Кабинет број 7, IV спрат
- Телефон: 018/500-259
- Електронска адреса:
tojasevic@prafak.ni.ac.rs
- ✓ Обавезно навођење имена и презимена и броја индекса!

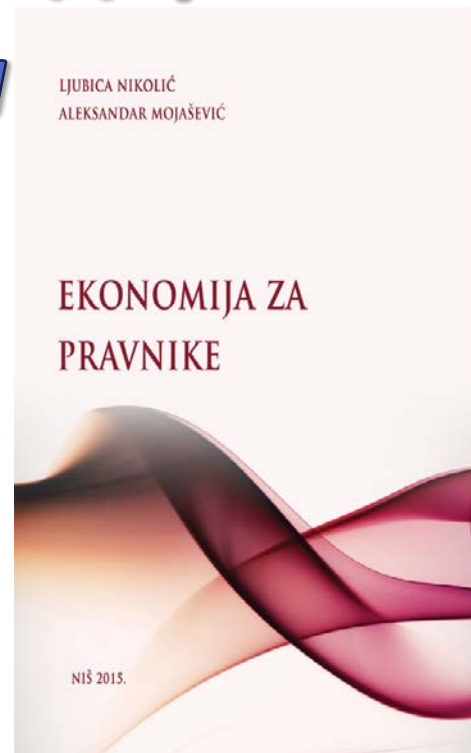
ПРАЋЕЊЕ ИНФОРМАЦИЈА ПРЕКО БЛОГА

- <http://pravoiekonomijanis.wordpress.com>
- Презентације са предавања и вежби
- Резултати тестова
- Занимљивости из области економије, права и политике
- Препоручена литература
- Корисни линкови
- И низ других интересантних ствари

Литература

Основна литература:

- Љубица Николић, Александар Мојашевић, *Економија за правнике*, 2016.
- **Допунска литература:**
- У консултацијама са наставницима

Литература

- ПРАКТИКУМ – ОСНОВИ ЕКОНОМИЈЕ, 2017.
- АУТОРИ: АЛЕКСАНДАР С. МОЈАШЕВИЋ, ЉУБИЦА НИКОЛИЋ
- Новина за генерацију 2017/2018.

Структура књиге

***I део Институционална
економија***

II део Микроекономија

III део Макроекономија

НАЧИН полагања испита

- **ПАРЦИЈАЛНО ПОЛАГАЊЕ ИСПИТА**

Преко тестова за оцене 6 или 7

- **Практикум (5 тестова по 15 питања)**

Усмени парцијални за оцене 8,9,10

- **Практикум (питања за 8,9 и 10)**

ПРАВИЛА полагања парцијалног испита

тест

Оцене: 5, 6, 7

ПРВИ ТЕСТ
ОБАВЕЗАН ЗА
СВЕ

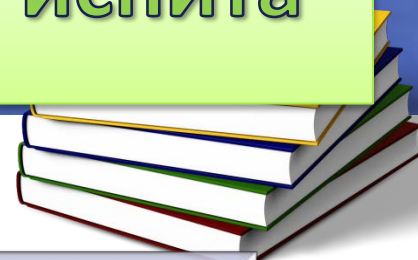
ПРВИ ТЕСТ
ЕЛИМИНАЦИО
НИ

усмени

Оцене: 8,9, 10

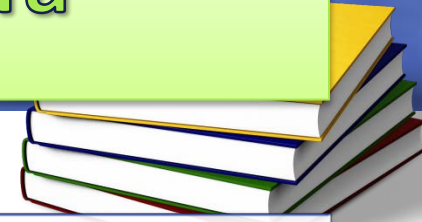
Први усмени
услов за
други

Други усмени
услов за
трећи

ПРАВИЛА парцијалног испита

Парцијални испит није обавезан!

***ПРВИ ТЕСТ ЈЕСТЕ САМО ЗА ОНЕ КОЈИ СЕ
ОПРЕДЕЛЕ ЗА ПАРЦИЈАЛНИ ИСПИТ!***

**Увек остаје могућност полагања целог или
дела испита у редовним испитним роковима!**

Још нека правила...

У јануарском и другим роковима могућност веће оцене

Оцене важе до краја 2018. године!

6 или 7 на тесту = 6 или 7 коначна оцена

ДАТУМ полагања парцијалног испита

Датум полагања тестова

- **Обавештење на вежбама, преко сајта Правног факултета и блога**

Датум полагања усменоог парцијалног

- **Обавештење на предавањима, преко сајта Правног факултета и блога**

ШТА ЂЕТЕ НАУЧИТИ ИЗ ОСНОВА ЕКОНОМИЈЕ?

- Зашто не постоји “бесплатан ручак”,
- Шта је то “невидљива рука тржишта”,
- Која је улога државе у привреди,
- Да ли су све одлуке рационалне,
- Зашто се у неким земљама живи боље, док у другима постоји сиромаштво,
- Зашто је владавина права важна за економски просперитет,
- Да ли политичари доносе одлуке у јавном или личном интересу,
- и низ других интересантних питања....

Зашто је значајно да студент права познаје економију?

- **Зато што:**
  - 1. Све економске активности регулисане правним актима (законима)**
  - 2. Нема стабилне привреде без ефикасног правног система**
  - 3. Правна држава треба да буде у функцији друштвеног благостања**
  - 4. Економија и право нераскидиво повезани (научна дисциплина *Право и економија*)**

Које су економске активности регулисане правним актима?

1. Оснивање, статус и организација предузећа

- **Пример: Закон о привредним друштвима**

2. Економске активности државе

- **Пример: Закон о државном буџету**

3. Економске активности домаћинстава (појединаца)

- **Пример: Закон о осигурању**
- **Наведите примере других закона.**

Нема стабилне привреде без ефикасног правног система

- 1. Шта је то ефикасан правни систем?**
  - 2. Шта се подразумева под ефикасним правосуђем?**
  - 2. Која је веза између ефикасног правног система и привреде?**
- Наведите примере.**

Правна држава треба да буде у функцији друштвеног благостања

- **Друштвено благостање (квалитет живота) најчешће се мери бруто домаћим производом (БДП-ом).**
- **Индекс хуманог развоја (економско богатство, степен образовања и очекивани животни век).**
- **Правник: “Правна држава (владавина права) вредна је сама по себи”.**
- **Економиста: “Правна држава треба да обезбеди висок квалитет живота”.**

Економија и право нераскидиво повезани

- **Нова научна дисциплина Право и економија (Економска анализа права)**
- **Настала у САД**
- **Утемељивачи: Роналд Коуз, Ричард Познер, Гвидо Калабрези...**
- **Базична идеја: економским резонам објаснити правне институте!**

Како размишља правник, а како економиста?

Три примера:

- 1. За и против минималних плата***
- 2. Тужба за накнаду штете у случају саобраћајне несреће***
- 3. Парница насупрот преговарању у случају прекомерне буке***

Први пример: за и против минималних плата

- **Правник:** “Најважније је заштитити сиромашне”!
- **Економиста:** “Да, али какве ће *последице* висина минималних плата имати на послодавце и друштво у целини”!

Други пример: накнада штете у случају саобраћајне несреће

- Претпоставка: материјална штета уз допринос оштећеног (тужиоца).
- Правник: “Тужићу да остварим своја права *без обзира на последице*”!
- Економиста: “Размислићу, јер сам и ја допринео штети, плус судски трошкови, трошкови адвоката и други трошкови”!

Трећи пример: парница насупрот преговарању

- Претпоставка: бучни комшија ноћу ремети мир породице
- Правник: “Покренућу парницу”!
- Економиста: “Претићу парницом како бих исходавао највећу корист у преговорима”!

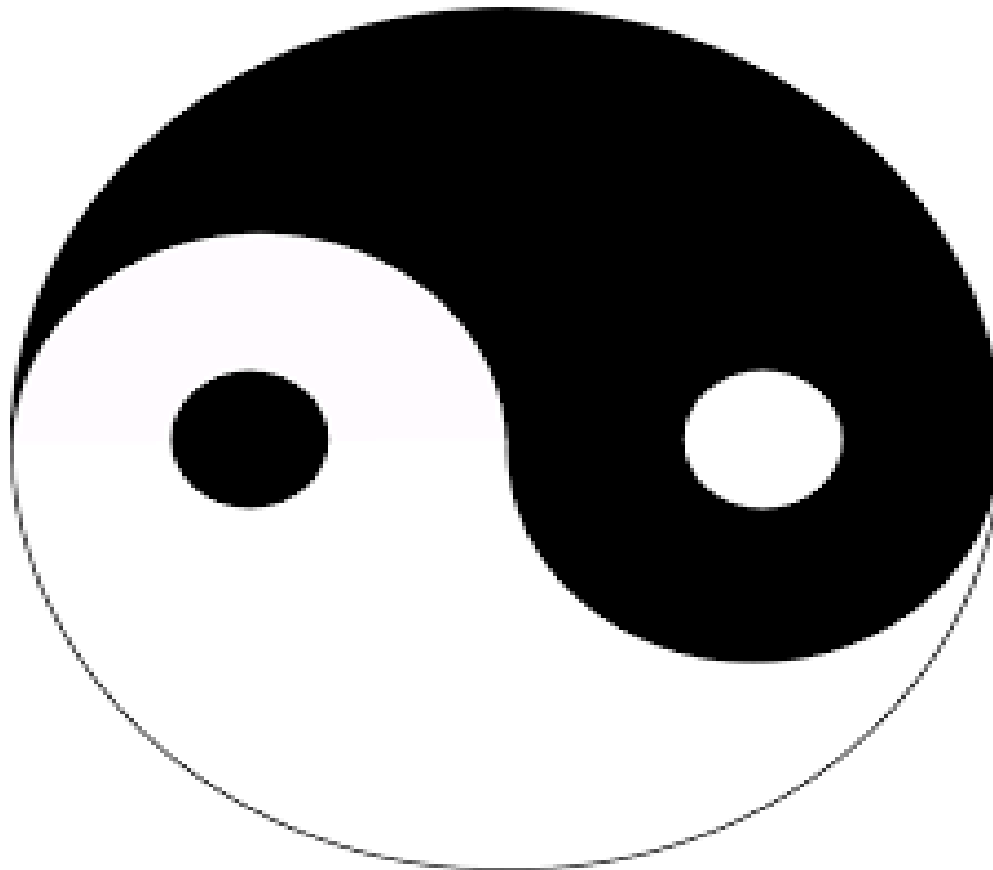
Шта нам ова три примера показују?

- **Како би сте описали размишљање и понашање типичног правника?**
- **Како би сте описали размишљање и понашање типичног економисте?**
- **Да ли се ова два начина размишљања и понашања нужно искључују?**
- **Закључак: у свима нама постоји један “Правник” и један “Економиста”!**

Правник и економиста као “јин и јанг”

ДВЕ СУПРОТСТАВЉЕНЕ, АЛИ КОМПЛЕМЕНТАРНЕ СИЛЕ!

Народне пословице са економском конотацијом

- ✓ **Ако не платиш на мосту, платићеш на ћуприји (све има своју цену).**
- ✓ **Ако желиш изгубити пријатеља, посуди му новац (не мешати мат. и духовне вредности).**
- ✓ **Без муке нема науке (трошак успеха или рада).**
- ✓ **Богатство никад није сито (људске потребе су неограничене).**
- ✓ **Боље џабе седети, него џабе радити (људи реагују на материјалне подстицаје).**
- ✓ **Боље врабац у руци, него голуб на грани (однос према ризику и избор).**

Ресурси, избори и још по нешто...

- Које ресурсе студент улаже у учење?

Ресурси, избори и још по нешто...

- Да ли ресурси имају алтернативне употребе?
- Да ли су ресурси ограничени?
- Да ли су циљеви различити?
- Да ли су потребе неограничене?
- **Значи: људи су суочени са ИЗБОРОМ!**

Ресурси, избори и још по нешто...

- **Пример: учење Економије или Римског права**
- **Ресурси: (ограничено) време које се може искористити или за једну или другу активност или за обе (мора се поделити) или за провод**
- **Циљ: научити по 10 лекција дневно из оба предмета за што је могуће краће време**
- **Потреба: стицање знања**
- ***“Студентска дилема”*: како рационално искористити време на основу дате способности учења!**

Ресурси, избори и још по нешто...

- КАКАВ ИЗБОР ЈЕ РАЦИОНАЛАН?
- Шта је максимизација, а шта минимизација?
- Да ли је рационалност повезана са максимизацијом, односно минимизацијом?

Теорија рационалног избора

- Основна теорија на којој почива економија јесте теорија рационалног избора.
- Революционарна теорија у економији, политичким наукама, праву и другим.
- Претпоставка: појединац је рационално биће (homo economicus)!
- *Homo economicus* има способност да упореди (стварне и очекиване) трошкове и користи различитих опција и увек бира најбољу
- Шта је “најбоља опција”? Она која доноси највећу корист уз најниже трошкове!

Примери рационалног делања

1. У дилеми да ли да дела или не рационални појединац неће делати ако очекивани трошкови премашују очекивану добит од делања!
  - Пример: учење и доколичарење
2. У избору између два зла, рационални делатник ће изабрати мање зло!
  - Пример: ако морам да бирам између: 1. ниже оцене на испиту и 2. поновног полагања у следећем року, изабраћу: _____?

Да ли су појединци увек рационални?

- Интуитиван одговор је: не!
- Да ли смо ми увек способни да хладно и прорачунато упоредимо различите опције и изаберемо “најбољу”?
- Неки фактори који ремете рационалну логику:
  1. доступност информација
  2. емоционални фактори
  3. ситуациони фактор...
- Но, људи желе да буду рационални, иако нису увек и нужно такви!

Дефиниција економије

- Ако знамо:
  1. да су потребе неограничене,
  2. ресурси ограничени и да имају алтернативне употребе,
  3. ако знамо да су циљеви различити,
- Економију можемо дефинисати као:
- **НАУКУ О РАЦИОНАЛНОМ ИЗБОРУ!**
- Економија указује на користи и трошкове различитих избора појединаца.

Неке од претпоставки на којима почива економија као наука

1. појединци доносе одлуке, а не колективитет (методолошки индивидуализам)
2. појединци доносе одлуке у сопственом интересу (тежња за личном коришћу)
3. појединци се рационално понашају

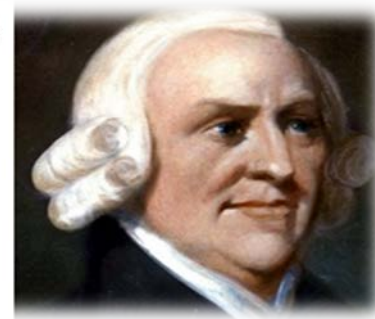
А. Смит: „Не очекујемо нашу вечеру од добре воље месара, пивара или пекара, већ из њихове бриге за сопствени интерес. Ми се не обраћамо њиховој хуманости, већ њиховом интересу“.

THE
INVISIBLE
HAND,
BY
ADAM SMITH.

IT IS NOT FROM THE BENEVOLENCE
OF THE BUTCHER, THE BREWER,
OR THE BAKER
THAT WE EXPECT OUR DINNER,
BUT FROM THEIR REGARD
TO THEIR INTEREST.

Simple Words
GREAT IDEAS

СУБЈЕКТИ КОЈИ ДОНОСЕ ОДЛУКЕ

1. ПРОИЗВОЂАЧИ

- Шта максимизирају, а шта минимизирају произвођачи?
- ПРОФИТ И ТРОШКОВИ

2. ПОТРОШАЧИ

- Шта максимизирају потрошачи?
- КОРИСНОСТ (осећање задовољства због подмирења потреба)

3. ДРЖАВА (појединци у име државе)

Методологија економске науке

- Који су основни економски појмови?
- Која је разлика између појмова и термина?
- Које методе економија користи?
- Шта су претпоставке и модели?
- Који су познати економски модели?

Економска начела

- ❖ *Како људи доносе одлуке*
- ❖ *Како људи утичу једни на друге*
- ❖ *Како цела привреда функционише*

Како људи доносе одлуке

- *Људи су суочени са изборима*
- *Опортунитетни трошкови*
- *Рационални људи мисле на маргини*
- *Људи реагују на промене
(подстицаје)*

Питања за размишљање

- ✓ *Са којим изборима сте Ви суочени?*
- ✓ *Шта сте пропустили избором студирања?*
- ✓ *Да ли доносите одлуке на “почетку” или на граници?*
- ✓ *Како правила из Основа економије утичу на Вас?*

Економисти које историја памти

- АДАМ СМИТ
- “Невидљива рука тржишта”
- Микроекономија

Економисти које историја памти

- **Џ.М. КЕЈНЗ**
- Државни интервенционизам у привреди
- Макроекономија

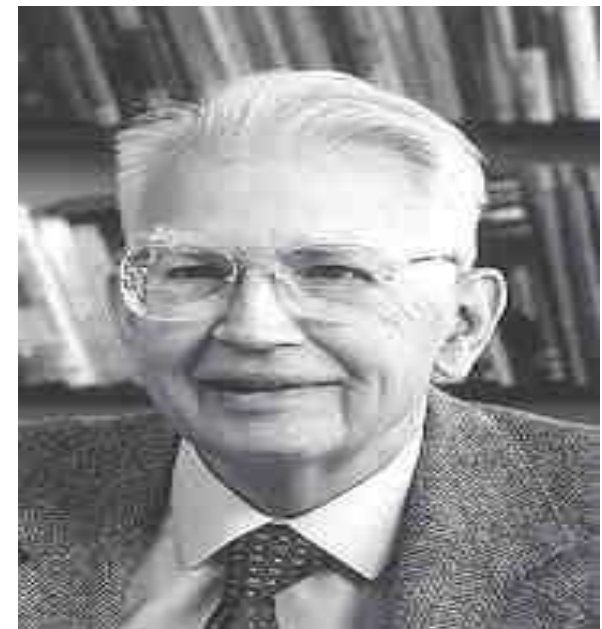
- Још неки:
- **К. Маркс, Маршал, Фридман**

ЕКОНОМИСТИ ЗНАЧАЈНИ ЗА ПРАВНУ НАУКУ

- **РОНАЛД КОУЗ**
- Утемељивач нове научне области *Права и економије*
- Позната *Коузова теорема*

Сукоб идеја

(тржиште насупрот држави)

- ***Да ли економске активности препустити тржишту или је неопходна државна интервенција у привреди?***
- ✓ **Они који резолутно подржавају тржиште (Смит, Хајек и други)**
- ✓ **Они који резолутно подржавају државну интервенцију у привреди (Кејнз)**
- ✓ **Они који су за суспензију тржишта (Маркс)**
- ✓ **Еклектички приступ (за тржиште, али...)**

Имплементација идеја у пракси

- Слободно тржиште чист капитализам
- Државни интервенционизам државни капитализам
- Суспензија тржишта социјализам и комунизам
- Које су државе капиталистичког, а које социјалистичког типа?

Светске економске кризе

- **1929-1933.**
- Кејнз указује на неопходност државног интервенционизма у привреди
- **II светски рат**
- Јача државни интервенционизам
- **70-80. година 20. века увиђају се недостаци државног интервенционизма (Тачер-Реганова ера)**
- **2007. година СЕК почиње у Америци и шири се на цео свет**
- **Проблем: доминација тржишта или државе!**

Шта каже реалност?

SOCIALISM

Havana, ~1950

Havana, 2010

CAPITALISM

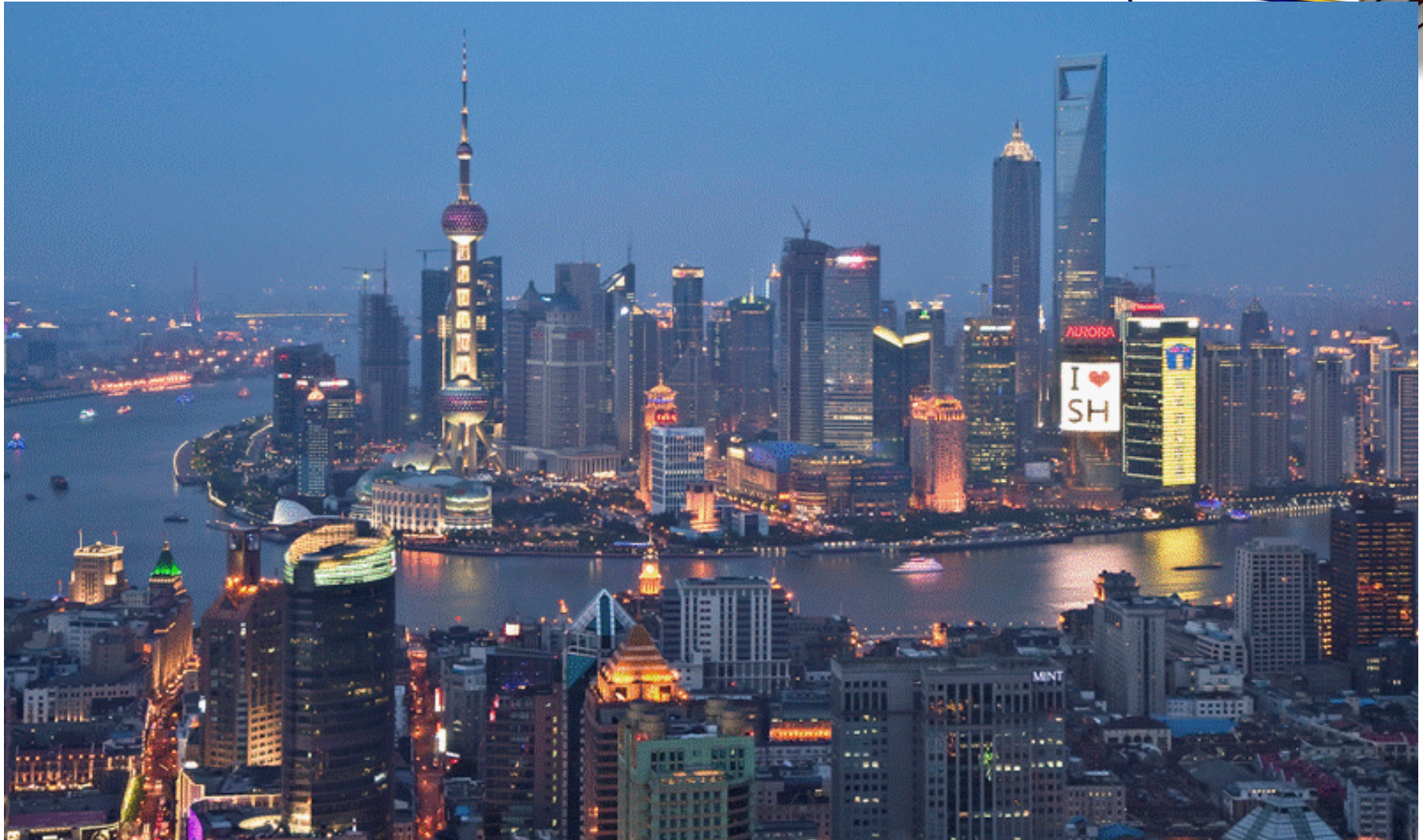

Hong Kong, ~1950

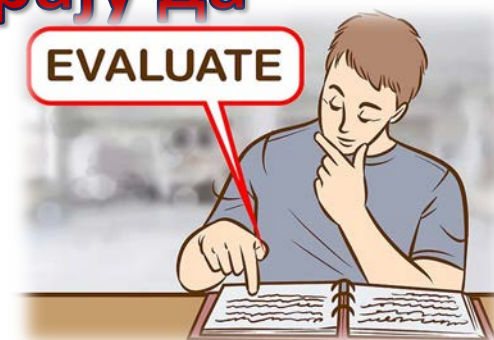
Hong Kong, 2010

Још неки докази у прилог слободног тржишта...

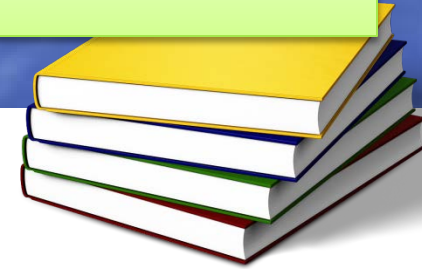

Шта смо данас сазнали?

- ✓ Како размишља правник, а како економиста
- ✓ Економија наука о рационалном избору
- ✓ Људи суочени са изборима, те морају да доносе рационалне одлуке
- ✓ Ко су субјекти који доносе одлуке
- ✓ Имена познатих економиста
- ✓ Постоји сукоб идеја у вези са доминацијом тржишта или државе
- ✓ Примена различитих идеја доводи до изградње различитих система

Питања за размишљање

- ✓ ***Ко су економисти чије идеје бих подржао и зашто?***
- ✓ ***Који су још разлози због којих је економија значајна за правнике?***
- ✓ ***Да ли је у нашој земљи потребно више слободног тржишта и зашто?***

Хвала на пажњи

